

1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 167

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2020

Αλεπού (*Vulpes vulpes*), φωτ. Γεώργιος Ζηρόπουλος

η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 167
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**
Αντιπρόεδροι: **Αλέξια Νικηφοράκη**
Γεν. Γραμματέας: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**
Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Σπύρος Μησιακούλης**
Ταμίας: **Γιάννης Πεχλιβανίδης**
Έφορος Εκδηλώσεων: **Ντόναλντ Μάθιους**
Μέλη: **Σοφία Καινούργιου, Χρήστος Κατσαρός, Χριστίνα Παπαζήση, Ιωάννης Πεχλιβανίδης**
Αναπλ. Μέλος: **Άγγελος Σωτηρόπουλος**
Επίτιμος Πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σμαράγδα Αδαμαντιάδου, Μίλτος Γκλέτσος, Χρήστος Κατσαρός, Ντόναλντ Μάθιους, Νίκος Πέτρου, Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Μαρία Ρουσομουστακάκη.
Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν τις απόψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**

Σελιδοποίηση - επεξεργασία
Άρης Βιδάλης

Τιμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ
Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Κωδικός 014064

ISSN 1107-681X

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημαντική επιτυχία της Εταιρίας μας για την προστασία του Καλλίδρομου	N. Πέτρου	3
Στα μέρη του Βαλκανικού Λύγκα	J. Hoffman	6
Πρόληψη των δασικών πυρκαγιών στα Κύθηρα με την καθοδήγηση της επιστήμης και τη συμβολή των κατοίκων	Γ. Ξανθόπουλος, Α. Νικηφοράκη, Μ. Αθανασίου, Γ. Μάντακας, Κ. Κασούκης, Κ. Τσαγκάρη, Α. Σολωμού, Γ. Καρέτσος, Μ. Γκλέτσος	11
Η εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας στην Ελλάδα Το ευρωπαϊκό έργο LIFE-IP CEI-GREECE		16
Πρέσπα και η Διασυνοριακή Συνεργασία: τρεις χώρες, γύρω από δυο λίμνες, με ένα κοινό όραμα	J. Henderson, Μ. Σολάκη	19
Τα φύκια και όσα (δεν) γνωρίζουμε γι' αυτά	Α. Τσιριγώτη	23
Η κλιματική κρίση στη μετα-κορωνοϊό	Κ. Καρτάλης	26
Το έργο FoodSHIFT2030 – Κέντρα διατροφικών συστημάτων που καινοτομούν	Χ. Τσούτη, Κ. Βαλά, Ε. Βογιατζιδάκη, Α. Ρίβιου, Ε. Κωνσταντίνου	28
«Έκθεση Πισσαριδίδη»: οι προτεραιότητες για το περιβάλλον και την κυκλική οικονομία	Α. Δεμερτζής	35
Δέκα χρόνια οικονομικής δράσης - Πήραμε ρίσκα και βγήκαμε νικητές	Σ. Μησιακούλης	38
Ανάλυση προτεινόμενης τροποποίησης του καταστατικού της ΕΕΠΦ		40
Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ		54
LIFE NATURA Themis		55
Η διαχείριση της <i>Posidonia oceanica</i> - POSBEMED2	Χ. Αγάογλου	56
«Green Key»		58
«Γαλάζια Σημαία»	Δ.Ν. Βουρδουμπά	59
«Νέοι Δημοσιογράφοι»	Χ. Θεοδωρίκα	60
Λειτουργία Δικτύων Π.Ε. της ΕΕΠΦ για τη σχολική χρονιά 2020-2021...		61
Εγγραφές μελών - Δωρεές		63
Εξώφυλλο: Αλεπού (<i>Vulpes vulpes</i>) στο Νησί Ημαθίας σε μεσημεριανή της βόλτα (φωτογραφία Γεώργιος Ζησόπουλος).		

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Εικόνα 1. Πυρκαγιά στην περιοχή της Αγίας Πελαγίας Κυθήρων στις 6 Αυγούστου 2020, κοντά σε κατοικίες (Φωτογραφία: Ανάργυρος Ρούσσος)

Πρόληψη των δασικών πυρκαγιών στα Κύθηρα με την καθοδήγηση της επιστήμης και τη συμβολή των κατοίκων

Δρ Γαβριήλ Ξανθόπουλος¹, Αλέξια Νικηφοράκη², Δρ Μιλτιάδης Αθανασίου, Γεώργιος Μάντακας¹, Κωνσταντίνος Καούκης¹, Δρ Κωνσταντινιά Τσαγκάρη¹, Δρ Αλεξάνδρα Σολωμού¹, Δρ Γεώργιος Καρέτσος¹, Μίλτος Γκλέτσος²

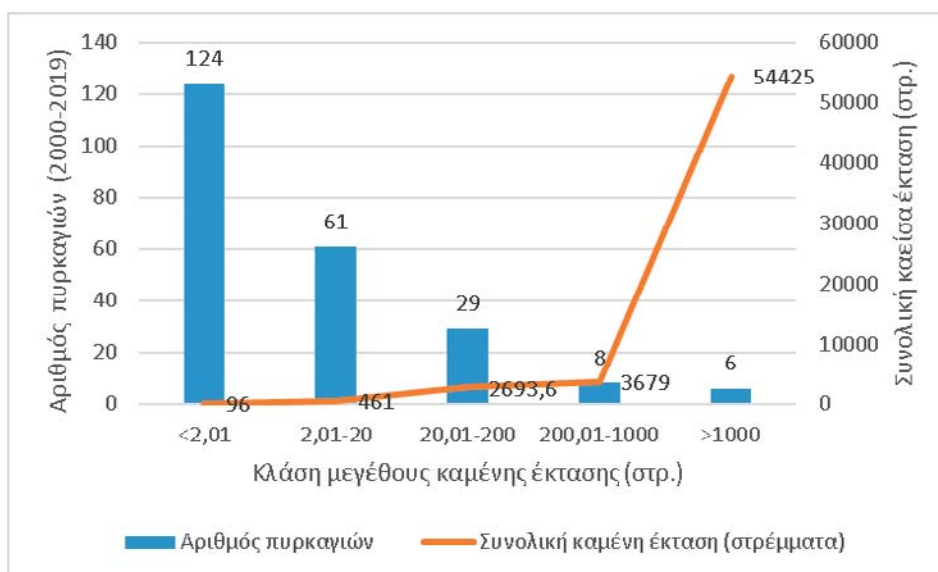
Φέτος συμπληρώθηκαν τρία χρόνια από την ιστορική καταστροφική πυρκαγιά που τον Αύγουστο του 2017 έπληξε τα Κύθηρα και έκαψε –μαζί με τις πυρκαγιές του Ιουλίου και του Νοεμβρίου της ίδιας αντιπυρικής περιόδου– περίπου το 1/12 του νησιού και το 1/3 των δασικών του εκτάσεων. Σιγά σιγά η φύση επουλώνει τις πληγές της και η δασική βλάστηση επανέρχεται, αν και ακόμη είναι ορατά σε πολλά σημεία του νησιού τα ιστάμενα υπολείμματα των κορμών των δένδρων και θάμνων που κάηκαν, για να θυμίζουν σε κατοίκους και επισκέπτες πόσο εύκολα μπορεί να γίνει το κακό. Ο κίνδυνος να επαναληφθεί μια τέτοια καταστροφή είναι υπαρκτός και οι αρκετές μικρότερες πυρκαγιές που έχουν συμβεί στο μεταξύ, περιλαμβανομένης

της αντιπυρικής περιόδου του 2020, αποτελούν σαφή προειδοποίηση (Εικόνα 1). Η ανάγκη για να μειωθεί η πιθανότητα για κάτι τέτοιο και, το κυριότερο, να εξασφαλιστεί ότι δεν θα κινδυνεύσει η ζωή ανθρώπων είναι επιτακτική.

Ανταποκρινόμενη σε αυτή την ανάγκη, η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ), με τη συμβολή και άλλων φορέων όπως η Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας Κυθήρων και Αντικυθήρων (με την οποία υπέγραψε τριετές μνημόνιο συνεργασίας τον Δεκέμβριο του 2017), ο δήμος Κυθήρων, το Δασαρχείο Πειραιά κ.ά., ξεκίνησε μία σειρά δράσεων για την επούλωση των καταστροφών που προκάλεσαν οι πυρκαγιές του 2017 και τη θωράκιση νησιού και κατοίκων απέναντι σε μελλοντικούς κινδύνους. Το συντονιστικό όργανο και η επιστημονική επιτροπή που συγκροτήθηκαν, όπως προέβλεπε το μνημόνιο συνεργασίας, ανέλαβαν και διαμόρφωσαν συνολικά το πλαίσιο του προ-

1. Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων. Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός «ΔΗΜΗΤΡΑ»

2. Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης

Εικόνα 2. Κατανομή του αριθμού των πυρκαγιών της περιόδου 2000-2019 στα Κύθηρα σε τάξεις μεγέθους και της συνολικής καμένης έκτασης ανά τάξη μεγέθους. Γίνεται εμφανές ότι το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος της συνολικής καμένης έκτασης οφείλεται σε έναν πολύ μικρό αριθμό πυρκαγιών.

γράμματος «Ταξίδι για την αναγέννηση των Κυθήρων». Το πρόγραμμα αυτό περιελάμβανε τους παρακάτω τομείς προτεραιότητας:

- μέτρα για την πυροπροστασία του νησιού
- υποστήριξη της ανάπτυξης της φυσικής βλάστησης – σημειακές αναδασώσεις
- περιβαλλοντική εκπαίδευση
- οργάνωση εθελοντικών ομάδων
- υιοθεσία περιοχών
- ανασυγκρότηση γεωργικών δραστηριοτήτων
- δημιουργία βοτανικού κήπου και τράπεζας σπερμάτων

Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕΠΦ ζήτησε ήδη από τις αρχές του 2018 τη συνδρομή ειδικών επιστημόνων, και συγκεκριμένα των ερευνητών του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων (ΙΜΔΟ) του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού «ΔΗΜΗΤΡΑ», με τον οποίο υπέγραψε ένα ακόμα μνημόνιο συνεργασίας. Στο πλαίσιο του ανωτέρω μνημονίου και όπως εξελισσόταν το μεγάλο πρόγραμμα, ερχόμενοι χωρίς κάποιο ίδιο όφελος στο νησί, οι ερευνητές αυτοί, με μεγάλη εμπειρία σε αντικείμενα όπως διαχείριση δασικών πυρκαγιών, δασική οικολογία, βιοποικιλότητα, αποκατάσταση διαταραγμένων δασικών οικοσυστημάτων, δασική μετεωρολογία κ.λπ. μοιράστηκαν τη γνώση τους, για να ξεκινήσουν στην ορθή κατεύθυνση οι δράσεις αποκατάστασης. Στο ίδιο πλαίσιο και σε αυτό των τομέων προτεραιότητας γεννήθηκε και μία νέα πρωτοβουλία, ένα καινούργιο έργο, που ξεχωρίζει για τον καινοτόμο χαρακτήρα του.

Περιγραφή του έργου

Στις αρχές του 2019 σχεδιάστηκε, υποβλήθηκε στο Πράσινο Ταμείο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και εγκρίθηκε προς χρηματοδότηση ένα έργο έρευνας και εφαρμογής με τίτλο «Καινοτόμα δράση για την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών στα Κύθηρα με την κινητοποίηση και συνεργασία του πληθυσμού, πιλοτικά σε 3 οικισμούς». Στο έργο αυτό συντονιστής είναι η ΕΕΠΦ, ενώ το ΙΜΔΟ έχει τον ρόλο του επιστημονικού υπεύθυνου. Το έργο ξεκίνησε τον Απρίλιο 2019. Η αρχικά προβλεπόμενη διάρκεια υλοποίησής του ήταν 18 μήνες αλλά εξαιτίας της πανδημίας του κορονοϊού, που δεν επέτρεψε να γίνουν δράσεις στους χρόνους που είχαν σχεδιαστεί, δόθηκε παράταση μέχρι τις 30 Ιουνίου 2021. Το έργο έχει συνολικό προϋπολογισμό 50.000 ευρώ με χρηματοδότηση από το Πράσινο Ταμείο (μέτρο «Καινοτόμες δράσεις με τους πολίτες», που εντάσσεται στο χρηματοδοτικό πρόγραμμα «Φυσικό περιβάλλον και καινοτόμες περιβαλλοντικές δράσεις 2018»).

Στόχος του έργου

Επιδίωξη του έργου είναι η ενημέρωση και κινητοποίηση του πληθυσμού των Κυθήρων για τις δασικές πυρκαγιές με στόχο την καλύτερη πρόληψη, τη μείωση πιθανών καταστροφών και τη βελτίωση της ασφάλειας, μέσω αξιολόγησης του προβλήματος, ως συμβολή στον ευρύτερο αντιπυρικό σχεδιασμό του νησιού, και πιλοτικής εφαρμογής τοπικών δράσεων σε τρεις επιλεγμένες περιοχές-οικισμούς

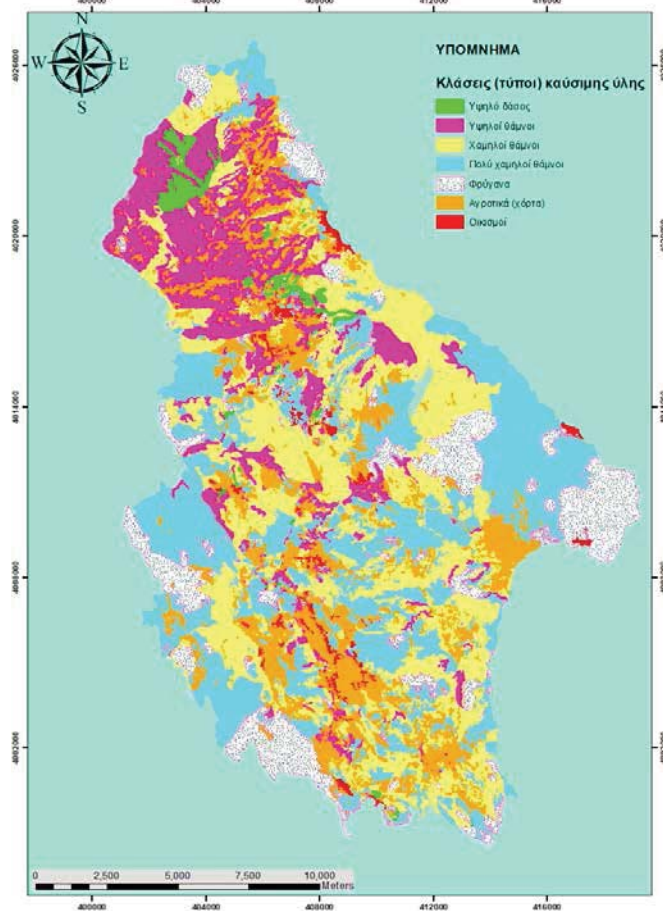
Εικόνα 3. Πυκνό πευκοδάσος με βαθύ βελιγοντάπητα κοντά στο Γερακάρι Κυθήρων (Φωτογραφία: Δρ Γαβριήλ Ξανθόπουλος)

του νησιού. Η συνεχής διάδραση με τους κατοίκους είναι ένα από τα καινοτόμα στοιχεία του έργου. Έτσι, είναι δυνατό οι κάτοικοι να συμβάλλουν με ιδέες για τη λύση προβλημάτων που οι ίδιοι αναγνωρίζουν ως δικά τους, και με πρακτικές δράσεις για τη μείωση των κινδύνων στους οποίους μπορεί να εκτεθούν σε περίπτωση πυρκαγιάς. Εν ολίγοις, με αυτό τον τρόπο, επιδιώκεται η πρόληψη να γίνει «ιδιοκτησία» μέρους των κατοίκων, που θα συνεχίσουν τις δράσεις και μετά την ολοκλήρωση του έργου.

Επιλογή 3 οικισμών

Στο ξεκίνημα του έργου έγινε αναγνώριση και αξιολόγηση του προβλήματος των δασικών πυρκαγιών στα Κύθηρα γενικότερα και επιλογή τριών οικισμών πιλοτικής εφαρμογής εξειδικευμένων τοπικών δράσεων πρόληψης. Στο πλαίσιο αυτής της δράσης συγκεντρώθηκαν στατιστικά στοιχεία για τις δασικές πυρκαγιές στο νησί από τη Δασική Υπηρεσία και το Πυροσβεστικό Σώμα, τα οποία και αναλύθηκαν σε βάθος. Παράλληλα, συγκεντρώθηκαν περιγραφικά στοιχεία για παρελθούσες σημαντικές πυρκαγιές, κυρίως από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), περιλαμβανομένων και άρθρων σε εφημερίδες ακόμη και της δεκαετίας του 1970.

Εικόνα 4. Χάρτης δασικής καύσιμης ύλης των Κυθήρων

Εικόνα 5. Ομάδα εθελοντών εκπαιδευόμενη στην καταγραφή των χαρακτηριστικών κατοικιών ως προς τον κίνδυνο που διατρέχουν σε περίπτωση δασικής πυρκαγιάς (Φωτογραφία: Σταύρος Σοφρώνας).

Με τον τρόπο αυτό βρέθηκε το φορτίο των πυρκαγιών που έχουν να αντιμετωπίσουν οι πυροσβεστικές δυνάμεις, τόσο ως προς τον αριθμό όσο και ως προς τον χρόνο και τον χώρο εκδήλωσης, αλλά και τις επικρατούσες συνθήκες, καθώς και το επίπεδο καταστροφών (Εικόνα 2). Η ανάλυση οδήγησε σε σημαντικά συμπεράσματα, τα οποία ενσωματώθηκαν σε ένα ολοκληρωμένο παραδοτέο, που μπορεί να βοηθήσει σημαντικά για τη μελλοντική διαχείριση των δασικών πυρκαγιών στο νησί.

Χαρτογράφηση καύσιμης ύλης, πρόβλεψη συμπεριφοράς πυρκαγιάς

Δεύτερο σημαντικό μέλημα του έργου, ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη προστασία από τις δασικές πυρκαγιές μέσω αναγνώρισης των περιοχών όπου ο κίνδυνος από την καύσιμη ύλη είναι αυξημένος, ήταν η αξιολόγηση, περιγραφή και χαρτογράφηση αυτής. Μέσω συστηματικών εργασιών πεδίου αναγνωρίστηκαν οι τύποι βλάστησης και, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, αντιστοιχήθηκαν με μοντέλα καύσιμης ύλης που έχουν δημιουργηθεί από τους ειδικούς επιστήμονες για την Ελλάδα, ή που δημιουργήθηκαν ειδικά για τα Κύθηρα, όταν τα γενικά μοντέλα δεν ταίριαζαν ικανοποιητικά (Εικόνα 3). Για την πρόβλεψη της αναμενόμενης συμπεριφοράς μιας πυρκαγιάς σε μια περιοχή χρησιμοποιείται ένα ειδικό σύστημα σε ηλεκτρονικό υπολογιστή (π.χ. BehavePlus) το οποίο, με βάση το μοντέλο καύσιμης ύλης, την τοπογραφία και τις επικρατού-

σες καιρικές συνθήκες, δίνει προβλέψεις για την ταχύτητα εξάπλωσης της πυρκαγιάς, την έντασή της και το μήκος φλόγας.

Με βάση τους τύπους καύσιμης ύλης και στη συνέχεια με βάση τα μοντέλα καύσιμης ύλης που αναγνωρίστηκαν για τα Κύθηρα έγινε χαρτογράφηση της καύσιμης ύλης σε όλο το νησί (Εικόνα 4). Η χαρτογράφηση έγινε με τη χρήση δορυφορικών εικόνων και ορθοφωτοχαρτών και ακολουθήθηκε από εργασίες πεδίου για την αξιολόγηση του αποτελέσματος.

Συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και τον πληθυσμό

Παράλληλα με τα παραπάνω, από την αρχή του έργου, ξεκίνησε και η προσπάθεια συνεργασίας με τους τοπικούς φορείς και τον πληθυσμό, με στόχο τη βελτίωση της πρόληψης των πυρκαγιών. Η προσπάθεια επικεντρώθηκε στους οικισμούς που επιλέχθηκαν, οι οποίοι ήταν α) ο Καραβάς με το Γερακάρι, β) ο Μυλοπόταμος και γ) το Καψάλι με επιλεγμένες κατοικίες από τη Χώρα. Σε αυτούς έγινε σειρά συναντήσεων με κατοίκους για την ευαισθητοποίηση και ενημέρωσή τους. Κεντρικά θέματα στις ομιλίες αυτών των συναντήσεων και στις συζητήσεις που ακολούθησαν ήταν οι αιτίες των δασικών πυρκαγιών, καθώς και οι λόγοι και τρόποι για να τις αποφύγουμε, οι κίνδυνοι που συνεπάγονται για τη ζωή των κατοίκων και τις περιουσίες τους και ο ενδεδειγμένος τρόπος αντίδρασης σε περίπτωση πυρκαγιάς.

Εικόνα 6. Ενημέρωση των κατοίκων για την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών και συζήτηση στην πλατεία του χωριού Μυθιοπόταμος στις 9 Ιουλίου 2020 (Φωτογραφία: Μαρία Μανασί)

Βελτίωση της ασφάλειας των κατοικιών

Η βελτίωση της ασφάλειας των κατοικιών που βρίσκονται κοντά σε βλάστηση αποτελεί σημαντική προτεραιότητα της πρόληψης και στοιχείο που προωθείται με έμφαση στο πλαίσιο του έργου. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια των συναντήσεων που προαναφέρθηκαν, δημιουργήθηκαν ομάδες κατοίκων οι οποίες εθελοντικά κατέγραψαν περισσότερες από 600 κατοικίες στους ανωτέρω οικισμούς, ακολουθώντας συγκεκριμένη μεθοδολογία (Εικόνα 5). Με βάση αυτή την καταγραφή και με τη βοήθεια ενός ειδικού λογισμικού, αξιολογήθηκε από το ερευνητικό προσωπικό ο κίνδυνος καταστροφής που διατρέχει μια κατοικία σε περίπτωση προσέγγισης μιας πυρκαγιάς. Τα αποτελέσματα αξιολογήθηκαν στη συνέχεια με επισκέψεις στο πεδίο. Κατόπιν, για κάθε κατοικία δημιουργήθηκε μια αναφορά για τον κατάλληλο τρόπο αντίδρασης των ιδιοκτητών σε μια τέτοια περίπτωση, μαζί με προτάσεις για βελτίωση της ανθεκτικότητάς της. Οι αναφορές αυτές τυπώθηκαν σε φόρμες, οι οποίες δόθηκαν στις ομάδες εθελοντών για να μοιραστούν προσωπικά στους κατοίκους.

Στην παρούσα φάση όλα τα ανωτέρω αξιοποιούνται για την εκπόνηση ενός προληπτικού σχεδιασμού για τους ανωτέρω τρεις οικισμούς, ο οποίος θα περιλαμβάνει ανάλυση απειλής από πυρκαγιές και προτάσεις μείωσης αυτής. Η εργασία αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη.

Διάδοση των αποτελεσμάτων

Τέλος, ο σχεδιασμός του έργου, ιδίως κατά την τελευταία φάση του, περιλαμβάνει δράσεις για τη διάδοση των αποτελεσμάτων στο σύνολο του νησιού (φορείς και πολίτες) και περαιτέρω ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του συνόλου του πληθυσμού σχετικά με την πρόληψη, με στόχο να κατανοηθεί από όσο το δυνατό περισσότερους η σημασία και το περιεχόμενο της πρόληψης των πυρκαγιών, αλλά και οι τρόποι για την αποτελεσματική υλοποίηση μέτρων πρόληψης σε ατομικό επίπεδο και σε επίπεδο κοινωνίας. Προφανώς, όλα τα ανωτέρω είναι προσαρμοσμένα στα μέτρα προστασίας από την πανδημία της νόσου του κορονοϊού (Εικόνα 6). Για τον σκοπό αυτό ετοιμάζεται ειδικό τετρασέλιδο έντυπο για την πρόληψη στα Κύθηρα, ενημερωτικό βίντεο, αλλά και επιπλέον υλικό που θα τροφοδοτήσει τα ΜΜΕ και την εκπαίδευση. Εκτός από την αξιοποίηση των τοπικών ΜΜΕ, προβλέπονται ομιλίες σε μαθητές γυμνασίου/λυκείου και ημερίδες για το ευρύ κοινό. Ένας από τους κεντρικούς στόχους αυτών των δράσεων είναι να προωθηθεί η μελλοντική, μετά τη λήξη του έργου, συνεργασία μεταξύ πολιτών και τοπικών φορέων για ασφαλέστερα Κύθηρα, με βάση τα δημιουργηθέντα εργαλεία (χάρτες, αναφορές, κλείδες, μεθοδολογία) και την κτηθείσα εμπειρία. ■